

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (prvo vijeće)

31. svibnja 2018.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u građanskim stvarima – Uredba (EZ) br. 2201/2003 – Područje primjene – Pojam ‚pravo na kontakt s djetetom‘ – Članak 1. stavak 2. točka (a) i članak 2. točke 7. i 10. – Pravo na kontakt s djetetom baka i djedova”

U predmetu C-335/17,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Vrhoven kasacionen sud (Vrhovni kasacijski sud, Bugarska), odlukom od 29. svibnja 2017., koju je Sud zaprimio 6. lipnja 2017., u postupku

Neli Valčeva

protiv

Georgiosa Babanarakisa,

SUD (prvo vijeće),

u sastavu: R. Silva de Lapuerta, predsjednica vijeća, C. G. Fernlund (izvjestitelj), J.-C. Bonichot, A. Arabadžiev i S. Rodin, suci,

nezavisni odvjetnik: M. Szpunar,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

- za češku vladu, M. Smolek i J. Vlácil, i A. Kasalická, u svojstvu agenata,
 - za Europsku komisiju, Y. G. Marinova i M. Wilderspin, u svojstvu agenata,
- saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 12. travnja 2018.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: bugarski

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje Uredbe Vijeća (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000 (SL 2003., L 338, str. 1. i ispravak SL 2014., L 46, str. 22.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između Neli Valčeve, s boravištem u Bugarskoj, i njezina bivšeg zeta, Georgiosa Babanarakisa, s boravištem u Grčkoj, u vezi s pravom N. Valčeve na kontakt s djetetom u pogledu njezina unuka.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Uvodne izjave 2., 5. i 12. Uredbe br. 2201/2003 glase:
 - „(2) Na sastanku Europskoga vijeća u Tampereu, pružena je potpora načelu uzajamnog priznavanja sudskih odluka kao kamena temeljca za uspostavu pravog pravosudnog područja i utvrđeno je, kao prioritet, pravo na posjećivanje djece.

[...]

 - (5) S ciljem osiguravanja jednakosti svakog djeteta, ova se Uredba odnosi na sve odluke o roditeljskoj odgovornosti, uključujući mjere za zaštitu djeteta, neovisno o bilo kakvoj vezi s bračnim predmetom.

[...]

 - (12) Nadležnost u predmetima povezanim s roditeljskom odgovornošću, utvrđena ovom Uredbom, temelji se u svjetlu zaštite interesa djeteta, posebno na kriteriju blizine. [...]
- 4 Članak 1. te uredbe, naslovljen „Područje primjene”, određuje:
 - „1. Ova se Uredba primjenjuje, bez obzira na prirodu suda, u građanskim stvarima koje se odnose na:
 - (a) razvod, zakonsku rastavu ili poništaj braka;
 - (b) dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti.
 2. Stvari iz stavka 1. točke (b) mogu se odnositi na:
 - (a) pravo na roditeljsku skrb i pravo na kontakt s djetetom;

[...]”
- 5 Članak 2. te uredbe, naslovljen „Definicije”, u točkama 1. i 7. do 10. propisuje:

„U svrhe ove Uredbe:

 1. izraz ‚sud’ označava sva tijela u državama članicama nadležna u stvarima koje pripadaju u područje primjene ove Uredbe, u skladu s odredbama članka 1.;

[...]

7. izraz ‚roditeljska odgovornost‘ označava prava i obveze koje se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koja su sudskom odlukom dodijeljena fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom. Ovaj izraz uključuje i prava roditeljske skrbi i odgoja djeteta te prava na kontakt s djetetom;
 8. izraz ‚nositelj roditeljske odgovornosti‘ označava svaku osobu koja ima roditeljsku odgovornost prema djetetu;
 9. izraz ‚pravo na skrb‘ uključuje prava i obveze koji se odnose na roditeljsku skrb nad djetetom, a posebno na pravo određivanja djetetova boravišta;
 10. izraz ‚pravo na kontakt‘ označava posebno pravo da se dijete, na ograničeno vrijeme, odvede na mjesto koje nije njegovo uobičajeno boravište”.
6. Članak 8. te uredbe, naslovljen „Opća nadležnost”, u stavku 1. određuje:

„Sudovi države članice nadležni su u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću prema djetetu koje ima uobičajeno boravište u državi članici u trenutku pokretanja postupka.”

Bugarsko pravo

7. Članak 128. Semeen kodeksa (Obiteljski zakonik), u verziji objavljenoj u *Državenom vestniku* br. 74 od 20. rujna 2016. (u daljnjem tekstu: Obiteljski zakonik), što se tiče „prava na kontakt s djetetom članova obitelji” propisuje:
- „1. Djed i baka mogu tražiti od Rajonen sad (Općinski sud, Bugarska) prema trenutačnom boravištu djeteta, da poduzme mjere u pogledu njihova prava na kontakt s djetetom ako je to u interesu djeteta. Dijete ima isto pravo.
2. Sud stoga primjenjuje članak 59. stavke 8. i 9.
3. Ako roditelj kojem je sud dodijelio pravo na kontakt s djetetom privremeno nije u mogućnosti ostvarivati taj kontakt zbog odsutnosti ili bolesti, to pravo mogu ostvarivati baka i djed djeteta.”
8. Članak 59. Obiteljskog zakonika određuje:
- „(1) U slučaju razvoda, bračni drugovi sporazumno odlučuju o pitanjima u vezi sa roditeljskom skrbi i obrazovanjem maloljetne djece rođene u braku, u interesu potonjih. Sud na temelju članka 49. stavka 5. potvrđuje sporazum.
- (2) U slučaju nepostizanja sporazuma iz stavka 1., sud po službenoj dužnosti odlučuje s kojim roditeljem će djeca živjeti i kojem roditelju se dodjeljuje pravo na roditeljsku skrb, te određuje mjere u vezi s ostvarivanjem tog prava kao i načine izvršavanja prava roditelja na kontakt s djetetom i obveze u pogledu uzdržavanja.

[...]

(7) Iznimno, ako je to u interesu djece, sud može odrediti da ona žive kod svojeg djeda ili bake ili u obitelji drugih roditelja ili srodnika, uz njihov pristanak. Ako to nije moguće, dijete se smješta u udomiteljsku obitelj ili u specijaliziranu ustanovu koje imenuje uprava za socijalnu skrb ili u socijalnu ustanovu koja pruža usluge smještaja. U svakom slučaju, sud utvrđuje primjeren način izvršavanja prava roditelja na kontakt s djetetom.

(8) U slučaju nužde, sud donosi odgovarajuće zaštitne mjere kako bi zajamčio izvršenje odluke iz stavaka 2. i 7., kao što su:

1. ostvarivanje prava na kontakt s djetetom u nazočnosti konkretne osobe;
2. ostvarivanje prava na kontakt s djetetom na konkretnom mjestu;
3. snošenje djetetovih putnih troškova i, prema potrebi, putnih troškova osobe u djetetovoj pratnji.”

(9) U slučaju promijenjenih okolnosti sud može, na zahtjev jednog roditelja, uprave za socijalnu skrb ili po službenoj dužnosti, izmijeniti mjere koje je prethodno odredio ili odrediti nove.”

- 9 Članak 4. Zakona za licata i semejstvoto (Zakon o osobama i obitelji), u verziji objavljenoj u *Državnom vestniku* br. 120 od 29. prosinca 2002. propisuje:

„Osobe starije od 14 i mlađe od 18 godina maloljetni su adolescenti.

One mogu poduzimati pravne radnje uz suglasnost roditelja ili skrbnika, ali same mogu obavljati manje svakodnevne zadatke kako bi ispunile svoje potrebe i raspomagale onime što su stekle svojim radom.”

Glavni postupak i prethodno pitanje

- 10 Neli Valčeva je baka Christosa Babanarakisa, rođenog 8. travnja 2002. u braku Mariane Koleve, kćeri N. Valčeve, i G. Babanarakisa. Taj je brak prestao odlukom grčkog suda koji je roditeljsku skrb nad Christosom Babanarakisom povjerio njegovu ocu. Taj je sud odredio načine ostvarivanja majčina prava na kontakt s djetetom, koji uključuju kontakte internetom i telefonom, kao i osobne susrete u Grčkoj u trajanju od nekoliko sati jednom mjesečno.
- 11 Nakon što je tvrdila da joj je nemoguće održavati kvalitetan kontakt s unukom i da je bezuspješno zatražila potporu grčkih tijela, N. Valčeva zahtijevala je od bugarskog prvostupanjskog suda da na temelju članka 128. Obiteljskog zakonika utvrdi načine ostvarivanja prava na kontakt s djetetom u pogledu njezina maloljetnog unuka. Zahtijevala je da joj se odobri da potonjeg redovito viđa, nekoliko vikenda svakog mjeseca, kao i da on ostaje kod nje jedan ili dva tjedna tijekom praznika dvaput godišnje.
- 12 Taj je prvostupanjski sud smatrao da nije nadležan za ispitivanje zahtjeva N. Valčeve. Žalbeni sud koji je odlučivao o žalbi potonje potvrdio je prvostupanjsku odluku, pozvavši se na Uredbu br. 2201/2003. Presudio je da se ta uredba primjenjuje na predmete koji se odnose na pravo na kontakt s djetetom šireg obiteljskog kruga u koji pripadaju njegove bake i djedovi, i da su na temelju članka 8. te uredbe za odlučivanje o tom zahtjevu nadležni sudovi države članice u kojoj je dijete imalo uobičajeno boravište u trenutku pokretanja postupka pred sudom, odnosno grčkim sudovima.
- 13 N. Valčeva podnijela je žalbu u kasacijskom postupku sudu koji je uputio zahtjev. Potonji je naveo da uglavnom dijeli mišljenje žalbenog suda, ali i dodaje da mu je, kako bi utvrdio koji je sud nadležan, potrebno saznati primjenjuje li se Uredba br. 2201/2003 na pravo na kontakt s djetetom baka i djedova.

- 14 U tim je okolnostima Varhoven kasacionen sad (Vrhovni kasacijski sud, Bugarska) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeće prethodno pitanje:

„Trebali li pojam ‚pravo na kontakt s djetetom‘ iz članka 1. stavka 2. točke (a) i članka 2. točke 10. Uredbe [br. 2201/2003] tumačiti na način da se ne primjenjuje samo na kontakt između roditelja i djece već također na kontakt s drugim srođnicima koji nisu roditelji, osobito s djedom i bakom?“

O prethodnom pitanju

- 15 Svojim prethodnim pitanjem sud koji je uputio zahtjev želi saznati primjenjuje li se na pravo na kontakt s djetetom baka i djedova djeteta Uredba br. 2201/2003 kako bi se utvrdilo treba li se određivanje suda nadležnog za odlučivanje o zahtjevu u vezi s tim pravom na kontakt s djetetom, poput onog koji je podnijela N. Valčeva, izvršiti na temelju te uredbe ili na temelju pravila međunarodnog privatnog prava.
- 16 U prvom slučaju nadležni sudovi su, u pravilu i u skladu s člankom 8. Uredbe br. 2201/2003, sudovi države članice u kojoj dijete ima uobičajeno boravište u trenutku pokretanja postupka. U ovom slučaju, s obzirom na podatke iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje, nadležni su grčki sudovi.
- 17 U drugom slučaju nacionalni sudovi, u ovom slučaju bugarski sudovi, moraju utvrditi jesu li nadležni s obzirom na pravila međunarodnog privatnog prava.
- 18 U Uredbi br. 2201/2003 ne navodi se obuhvaća li „pravo na kontakt“, definirano u njezinu članku 2. točki 10., pravo na kontakt s djetetom baka i djedova.
- 19 Taj pojam treba tumačiti autonomno, uzimajući u obzir njegov tekst, strukturu i ciljeve Uredbe br. 2201/2003, s obzirom na, među ostalim, njezine pripremljene akte kao i druge akte prava Unije i međunarodnog prava.
- 20 Kad je riječ o tekstu članka 2. točke 10. Uredbe br. 2201/2003, treba utvrditi da je pravo na kontakt definirano široko, tako da osobito obuhvaća pravo da se dijete, na ograničeno vrijeme, odvede na mjesto koje nije njegovo uobičajeno boravište.
- 21 Tom definicijom nije propisano nikakvo ograničenje u pogledu osoba koje mogu biti korisnici tog prava na kontakt.
- 22 Kako bi se utvrdilo jesu li bake i djedovi među osobama na koje se primjenjuje ta definicija, treba uzeti u obzir područje primjene Uredbe br. 2201/2003 kako je navedeno u njezinu članku 1. stavku 1. točki (b), na temelju kojeg se ta uredba primjenjuje na dodjelu, izvršavanje, prijenos, ograničenje ili oduzimanje roditeljske odgovornosti.
- 23 Nadalje, pojam prava na kontakt s djetetom spominje se u, osobito, članku 1. stavku 2. točki (a), kao i u članku 2. točki 7. Uredbe br. 2201/2003.
- 24 U članku 1. stavku 2. točki (a) te uredbe navodi se da se stvari koje se odnose na roditeljsku odgovornost među ostalim odnose na pravo na roditeljsku skrb i pravo na kontakt s djetetom.
- 25 Kad je riječ o članku 2. točki 7. te uredbe, njime se pojam roditeljske odgovornosti definira kao „prava i obveze koje se odnose na dijete ili njegovu imovinu, koji su sudskom odlukom dodijeljeni fizičkoj ili pravnoj osobi, primjenom prava ili sporazumom s pravnim učinkom, uključujući među ostalim i pravo roditeljske skrbi i odgoja djeteta te pravo na kontakt s djetetom.“

- 26 S obzirom na te odredbe, valja istaknuti da se Uredbom br. 2201/2003 izričito ne isključuje da je pravo na kontakt s djetetom koje zahtijevaju bake i djedovi u odnosu na svoje unuke obuhvaćeno područjem primjene te uredbe.
- 27 Treba uzeti u obzir i cilj koji se želi postići Uredbom br. 2201/2003.
- 28 Kao što proizlazi iz preambule te uredbe, njome se želi uspostaviti pravosudno područje utemeljeno na uzajamnom priznavanju sudskih odluka utvrđivanjem pravila o nadležnosti, priznavanju i izvršenju odluka u stvarima koje se odnose na roditeljsku odgovornost.
- 29 U skladu s uvodnom izjavom 5. te uredbe, ona se odnosi na „sve” odluke o roditeljskoj odgovornosti.
- 30 Među njima se, u skladu s uvodnom izjavom 2. te uredbe, pravo na posjećivanje djece smatra prioritetom.
- 31 Iz radnog dokumenta Komisije o uzajamnom priznavanju odluka u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću [COM(2001) 166 *final*] od 27. ožujka 2001. proizlazi da je zakonodavac Unije razmatrao pitanje koje su to osobe koje mogu ostvarivati roditeljsku odgovornost ili koristiti pravo na kontakt s djetetom. Predvidio je nekoliko mogućnosti, osobito ograničavanje zainteresiranih osoba na roditelje djeteta i, nasuprot tomu, nepostojanje svih ograničenja u pogledu konkretnih osoba. U tom se dokumentu među ostalim spominju bake i djedovi, navođenjem prijedloga Konvencije Vijeća Europe o kontaktima s djecom kojom se priznaje pravo djece da imaju kontakte ne samo sa svojim roditeljima, već i s drugim osobama koje su s njima povezane obiteljskim vezama kao što su njihovi bake i djedovi. Zakonodavac Unije se u konačnici odlučio za mogućnost u skladu s kojom se nikakvom odredbom ne smije ograničiti broj osoba koje mogu ostvarivati roditeljsku odgovornost ili imati pravo na kontakt s djetetom.
- 32 Kao što je nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 65. svojeg mišljenja, treba smatrati, s obzirom na pripremljene akte u vezi s Uredbom br. 2201/2003, da je zakonodavac Unije namjeravao proširiti područje primjene Uredbe Vijeća (EZ) br. 1347/2000 od 29. svibnja 2000 o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i sporovima o roditeljskoj odgovornosti za zajedničku djecu (SL 2000., L 160, str. 19.) [neslužbeni prijevod], koje je bilo ograničeno na sporove u vezi s roditeljima, te da je sve sudske odluke o roditeljskoj odgovornosti i, slijedom toga, o pravu na kontakt s djetetom, predvidio neovisno o svojstvu osoba koje mogu ostvarivati to pravo i bez isključivanja baka i djedova.
- 33 Iz te analize proizlazi da pojam prava na kontakt s djetetom iz članka 1. stavka 2. točke (a) i članka 2. točaka 7. i 10. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti tako da se odnosi ne samo na pravo na kontakt s djetetom roditelja u pogledu njihova djeteta, nego i na pravo drugih osoba s kojima je važno da to dijete ima kontakte, osobito na njegove bake i djedove, bez obzira na to jesu li nositelji roditeljske odgovornosti.
- 34 Iz toga slijedi da se na zahtjev baka i djedova da im se dodijeli pravo na kontakt s djetetom u pogledu njihovih unuka primjenjuje članak 1. stavak 1. točka (b) Uredbe br. 2201/2003 i da je, slijedom toga, obuhvaćen njezinim područjem primjene.
- 35 Treba također naglasiti da iako se pravo na kontakt s djetetom ne primjenjuje na sve te osobe, o pitanjima u vezi s tim pravom mogu odlučivati ne samo sudovi određeni u skladu s Uredbom br. 2201/2003, nego i drugi sudovi koji smatraju da su nadležni na temelju međunarodnog privatnog prava. Postoji opasnost od donošenja proturječnih, čak nespojivih, odluka s obzirom na to da pravo na kontakt s djetetom priznato djetetovu srodniku može narušiti ono dodijeljeno nositelju roditeljske odgovornosti.

- 36 Kao što je to nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 56. svojeg mišljenja, dodjela prava na kontakt s djetetom osobi koja nije roditelj može ugroziti prava i dužnosti roditelja, to jest, u ovom slučaju, pravo oca na skrb i pravo majke na kontakt s djetetom. Stoga, kako bi se izbjeglo donošenje proturječnih odluka i kako bi to bilo u interesu djeteta, potrebno je da isti sud, to jest, u načelu, onaj djetetova uobičajenog boravišta, odlučuje o pravima na kontakt s djetetom.
- 37 S obzirom na sva prethodna razmatranja, na postavljeno pitanje treba odgovoriti tako da pojam „pravo na kontakt s djetetom” iz članka 1. stavka 2. točke (a), kao i članka 2. točaka 7. i 10. Uredbe br. 2201/2003 treba tumačiti na način da obuhvaća pravo na kontakt s djetetom baka i djedova u pogledu njihovih unuka.

Troškovi

- 38 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenoga, Sud (prvo vijeće) odlučuje:

Pojam „pravo na kontakt s djetetom” iz članka 1. stavka 2. točke (a), kao i članka 2. točaka 7. i 10. Uredbe (EZ) br. 2201/2003 od 27. studenoga 2003. o nadležnosti, priznavanju i izvršenju sudskih odluka u bračnim sporovima i u stvarima povezanim s roditeljskom odgovornošću, kojom se stavlja izvan snage Uredba (EZ) br. 1347/2000, treba tumačiti na način da obuhvaća pravo na kontakt s djetetom baka i djedova u pogledu njihovih unuka.

Potpisi